

ne ustanove, pa dotičnim zbornicam v jednake dobrodelne namene.

Koristno je, da pristopijo člani odvetniškega stanu, dokler se take blagajne ne ustanove, k obstojećemu pokojninskemu društvu za odvetnike in odvetniške kandidate in k obstojećim pomožnim blagajnam.

Pomožno blagajno naj bi si ustanovila vsaka zbornica.

3. Odvetniške zbornice naj znova razmotrivajo in sklepajo z ozirom na dobljene skušnje, kako bi bilo z uvedbo uradne odvetniške noše.

4. Stalna delegacija naj uvaŕuje ustanovitev lista, ki bi zastopal izključno pravice stanu in njegove koristi.

Pravna znanost.

(Govoril na slavnostni skupščini „pravničkoga društva“ v Zagrebu dne 3. marcija t. l. njega podpredsednik vseuč. prof. dr. Fr. J. Spevec.)

(Dalje.)

Kad bi u istinu bila to zadaća tumaćenju, kad bi smisao zakona bio jednom za svagda ustanovljen voljom i mišljenjem onih, koji su stvarili zakon, onda bi pravna znanost i pravni život bili odveć sputani, prikovani za ono, što je htio zakonodavac, ma kako drukčije bile potrebe pravnoga života; onda bi djelatnost dogmatične pravne znanosti bila u istinu onako neznatna, kako joj to spočitava Menger.

No ona je nauka pogrešna i mnogo kriva onim napadajima, kojima je često izložena pravna znanost. Nije zadaća tumaćenja, da ustanovi ono što je sastavljač zakona hotio, već ono, što hoće zakon, volja zakona, voluntas legis odlučuje. Ono, što hoće zakonodavac, to je izdanje zakona, on hoće da stvori zakon; ali kad ga je stvorio i predao svijetu, onda njegove posljedice, utjecaj njegov na život nijesu ovisne od toga, da li je zakonodavac hotio te posljedice i taj utjecaj i da li je imao svijest o njima. Zakon je historički čin, po kojem zakonodavac kao representant svojega vremena utječe na pravni život. Taj utjecaj ne biva od danas do sutra, on

ima da biva danomice, kroz godine, na različite još nepoznate odnošaje, na područja, koja se sada ne mogu ni pregledati. Kad zakonodavac stvara zakon, on si naravno konstruira unaprijed neke pravne posljedice, predočuje si neke funkcije zakona; isto tako parlamentarne rasprave imaju da služe tomu, da se pretrese zakon s različitih strana, analizira u različitom smjeru, da bi se tako što moguće jasnije prikazale posljedice zakona. Ali sva ta razmatranja i raspravljanja u jednu ruku, s obzirom na smisao zakona, znače juristički toliko, koliko i argumentacije trećih osoba, koje raspravljaju o tom, da li će zakon biti koristan ili ne. U drugu ruku krivo bi bilo misliti, da si sastavljač zakona može predočiti sve moguće posljedice zakona, što ga stvara, obilno ono obilje njegovoga sadržaja. Mnogo toga nije onomu, koji je sastavljao zakon, ni lebdilo pred očima, a zadržano je ipak u izreci zakona; mnogi znatni dio jurističke i ekonomske važnosti ostao je sakriven njegovom pogledu, pa primjena zakona pokazuje često posve drugu sliku, nego si je u duhu predstavljao onaj, koji je stvarao zakon.

Ne stoji dakle nipošto, da je sadržaj zakona samo ono, što je sastavljač zakona hotio, već naprotiv sadržaj je zakona ono, što kažu riječi zakona u savezu sa svim onim nastojanjima, što ih je imao zakon, odnosno u savezu s budućim odnošajima, kojima ima da služi zakon i koje ima da uređuje te ga prema njima valja tumačiti.

Zakon je po tom samo ono, što je otjelovljeno u riječima zakona; ništa nije zakon što se neda izvesti iz zakona samoga, makar na to mislio ovaj ili onaj sastavljač zakona; a sve ono je zakon, što slijedi iz zakona, makar sastavljač zakona i nije mislio na to.

No krivo bi opet bilo izvoditi odatle, da se svagda strogo i slijepo moramo držati samo slova zakona, postupak, koji se zgodno žigoše imenom »kult slova zakona«. Nema naravno sumnje, da tumačeći zakon moramo početi s njegovim riječima, točno ih proučiti i proniknuti, u njima nalazi tumačenje takodjer svoju granicu: česa nema u njima, što im je posve tuđe, onoga nema ni u zakonu: riječi zakona štit su protiv samovolje. Ali kakogod je to izvan svake sumnje, tako stoji i to, da bi bilo krivo i opasno, kad bismo jedino na taj

način htjeli pronaći smisao zakona. Doduše taj je način udoban in ne potrebuje ništa drugo nego formalno oštroumlje. Zamamljivo je u istinu — kaže Zitelmann — pokazivati svoje oštroumlje u tumačenju riječi, pa tako s pomoću svih vratolomnih umjetnosti dijalektike doći do kojega novog rezultata tumačenja ne brinući se za to, da li je to zgodno, pače nadovezati možda na jednu jedinu riječ kakovu posve novu radikalnu teoriju. Što je koji pravnik manje pravnik i manje duhovit to se više hvata on za tumačenje samih riječi. Jer ne samo riječima nego i o riječima dađe se dobro prepirati.

Prije svega riječi zakona nijesu vazda posve jasne, ne izražavaju potpuno misli zakona. Što se dublje — kaže dalje Zitelmann — zadubemo u faktične zadaće sudovanja i što jače kušamo, da si predočimo zakon, ne u osamljenoj primjeni ovomu ili onomu slučaju, već ukupni njegov utjecaj na život, to više spoznajemo, kako nepotpuna je riječ i najoštroumnijega mislioca i najrječitijega zakonodavca. Jezik već po sebi nije prava slika ili potpuni izraz misli, on vazda samo pobudjuje slušaoca, da sam pogadja misao onoga koji govori.

Tako imade i izmedju riječi zakona i izmedju smisla zakona vazda neki prostor, što ga ima da ispuni posebna duševna djelatnost, slobodan sud pravnika.

K tomu dolazi dalje i to, da je slučaj, kojemu valja primijeniti zakon, konkretni slučaj; zakon pak sâm nije stvoren za taj jedan slučaj, već općenito, za to i ne može da govori drukčije, nego u apstraktnim pojmovima. A mal ne svi pojmovi — osim matematičkih — samo su više manje nesavršeni pokuši, da se obuhvati neka množina pojava, koja nije točno ograničena i neda se ograničiti: jedni pojavi idu bez sumnje pod te pojmove, a za druge je to nesigurno. Nije dakle moguće, da se označi pojam tako točno, da bi u svakom pojedinom slučaju bilo sigurno, može li se primijeniti ili ne. Prema tomu i ovdje treba da pomaže djelovanje misaona pravnika, da se uzmože zakon valjano primijeniti.

Poznata je napokon stvar, da niti najbolji zakon nije nikada potpun: život producira neprestano pitanja, za koja ne nalazimo odgovora u zakonu. I ovdje opet slobodna duševna djelatnost pravnika ima da izpunjuje praznine.

Tako je dakle riječ zakona vazda samo okvir, i to često vrlo nedostatan; u tom okviru ima pravnik da slobodno traži rješenje. Da se taj okvir ispuni kako treba, tomu pomaže pravna znanost.

Nikada ne smije pravnik da zaboravi na tu svoju zadaću. Zaboravi li je, pa se hrani samo tekstovima zakona, i drži li da može izaći na kraj jedino obradjivanjem tekstova, onda biva jurisprudencija cjepidlačarenje, mudrijašenje i rabulistika. Dok operira samo s logičnim razlozima, ne nalazi ona ni njezine rješidbe ni kojega odziva u srcu onoga, koji traži pravdu; sve više se otudjuje životu, i zaslužuje one prikore, kojima se često kori ovako obradjivana pravna znanost. »Eine Jurisprudenz, welche auf das Wesen der Lebensverhältnisse kein Gewicht legt, kommt, wenn sie mit Gründlichkeit und Scharfsinn betrieben wird, nothwendig zu unmöglichen Fällen und Beispielen nach Weise der Scholastiker des späteren Mittelalters.«

Pravnik treba da imade vazda na pameti, da mu je najviša svrha, da za sva prijemna pitanja, što se neprestano pojavljaju, nadje pravedno rješenje; pravedno s obzirom na ostali sadržaj pravnoga poretka, kojemu to rješenje pripada i pravedno s obzirom na život. Da bi riješio prvu zadaću, on će, imajući pred očima pravni poredak u svim njegovim dijelovima kao cjelinu, nastojati, da pronadje pravne principe, ma da sastavljači zakona i nijesu imali svijesti o njima, pa na osnovu tih principa da riješi pojedino prijemno pitanje, tako da se ta rješidba harmonički prilagođuje čitavom ostalom sadržaju pravnoga poretka. To je logički elemenat juriističkoga djelovanja.

Rješidba, o kojoj se radi, mora dalje biti pravedna s obzirom na život, za koji je proračunana. Nikada se ne smije jurističko pitanje rješavati, a da se ne pita, da li je rješidba upotrebljiva za zbiljski život.

Sve to naravno ne znači nipošto, da se smije stvarati rješidba svojevoljno prema tomu, što se subjektivno drži za zgodno. Pravnik nema da se sa svojim jurističkim razumom stavlja nad pravo, ali niti ispod prava, već u pravo. Kao što principe, o kojima je bila riječ, ne smije da konstruira svojevoljno, već

ima da ih vadi iz samoga pravnoga poretka, tako i zgodnost svoje rješidbe za život treba da mjeri o svrhe, koje se — imajući pred očima pravo u cijelosti — prikazuju kao svrhe samoga zakona.

Iz svega, što rekosmo dosele, slijedi, da je pravo razborito tumačenje zakona, koje traži vim ac potestatem legis, non verba, moguće samo na osnovu općenite i temeljite jurističke obrazovanosti.

Ta obrazovanost mora biti historička, jer je svaki zakon plod određenoga historičkoga razvoja. Često puta i sam smisao riječi, kojima se poslužio zakon, daje se ustanoviti tekar ako se znade, koje je misli s tim riječima spajala znanost, što je vladala prije zakona. Zatim principe, što ih vadimo iz zakona, i svrhe, prema kojima hoćemo da odredimo njegov domašaj, sve to spoznajemo, shvaćamo li zakon kao predbježno posljednju točku određenoga historičkoga razvoja.

Ona obrazovanost mora dalje da je pravnofilozofska; pitanja, o kojima se radi, valja prosudjivati i sa stanovišta pravne filozofije, prema općenitim onim pojmovima i načelima, što imaju svoju vrijednost za svako pravo.

Napokon mora pravnik da točno poznaje područje činjenica, u kojem ima zakon da djeluje. Logičnoj tankoći ima se kao jednako važno svojstvo pridružiti i krilata fantazija, koja predviđa moguće kombinacije okolnosti i činjenica i predočuje si, kako će zakon djelovati u njima: samo tako može se u istinu ispitati njegova upotrebljivost.

Na ovaj evo način radi pravna znanost za razumijevanje prava i njegovu primjenu, kod suda a i inače u životu. No za primjenu prava treba osim toga neka vještina, primjena prava, osobito ona kod sudova, posebna je umjetnost. Danes se sve više uvidja i ističe, da praktična jurisprudencija nije samo znanje o pravu, već i nauka o umjetnosti, onako kao što je n. pr. medicina nauka o umjetnosti.

Znanost i umjetnost u opće, ma da su to različite stvari, nalaze se u mnogovrsnom međusobnom savezu; znanost je pretpostavka umjetnosti, ali i umjetnost služi znanosti i podaje joj mnoge impulse.

To isto vrijedi i za odnošaj izmedju pravne znanosti i primjene prava. Za primjenu prava treba osobito dvoje: spoznaja činjenica, a ova se osniva na tvrdnjama i dokazima stranaka, zatim drugo: poznavanje pravnih norama.

Često se navodi još treća funkcija kao vez izmedju onih dviju, naime supsumcija spoznatih činjenica pod pravne norme, što vrijede za te činjenice. No pravo uzevši ta treća funkcija nije samostalna za sebe, već je sadržana u prvim: poznaje li pravnik slučaj i znade li pravno pravilo, onda mora takodjer znati, da onaj slučaj ide pod ovo pravilo, inače bit će ili poznavanje slučaja ili znanje pravila nepotpuno.

(Konec prihodnjič.)

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) K razlagi §-a 34. zakona od 28. julya 1889 št. 27. drž. zak. glede na obveznosti bratovske skladnice nasproti zdravnikom.

V pravdi dra. Mihaela B. proti Francu K. zaradi 330 gld. 99 kr. je c. kr. okrajno sodišče v Celju z razsodbo z dne 14. junija 1899 spoznalo, da mora toženec F. K. kot lastnik rudnika v Zabukovcu pri Celju plačati tožniku zaostale stroške za zdravniško pomoč predplačno s pravico regresa nasproti bolniški blagajni bratovske skladnice imenovanega rudnika 330 gld. 99 kr. s 5% obrestmi od dneva tožbe in na 71 gld. 24 kr. odmerjene stroške pravde v 14 dneh proti zvršilu.

Djanski stan.

Tožnik bil je zdravnik bolniške blagajne bratovske skladnice toženčevega rudnika, ter znaša njegov nepoplačani račun za leti 1897. in 1898. še 330 gld. 99 kr. Imenovani rudnik prevzel je toženec dne 19. septembra 1897 od Franc J.-evih dedičev. Glasom zapisnika, sestavljenega pri okrožnem rudniškem uradu dne 20. marca 1898, pogodili so se dediči po Francu J. in toženec na ta način, da naj plača zaostale zdravniške in lekarniške stroške bolniška blagajna imenovane skladnice in se za to odrečejo dediči po Francu J. povračilu vseh rudniških predplačil. Vsled dopisa imenovanega rudarskega urada morala bi zaostali zdravniški račun